

Reeve/Deneune/Geoffroy, Πίσω από τις κουκούλες του νοτιοανατολικού μεξικού, Μτφ. Αχιλλέας Καλαμάρας, Ελεύθερος Τύπος, Σεπτέμβρης 1999

Ενώ ο θόρυβος που προκάλεσαν οι εκδηλώσεις των οπαδών των Ζαπατίστας έχει καταλαγιάσει (όχι μόνο εδώ στην Ελλάδα, αλλά και πανευρωπαϊκά) ένα ακόμη βιβλίο για τον EZLN έκανε την εμφάνισή του και πέρασε ασχολίαστο. Πράγμα που δε νομίζουμε ότι οφείλεται μόνο στο ότι το θέμα έχει «κρυσώσει» ή

στο ότι, ούτως ή άλλως, δεν υπάρχει κανενός είδους πολιτικός διάλογος μέσα στον ελληνικό αντιεξουσιαστικό χώρο. Το βιβλίο «Πίσω από τις κουκούλες του νοτιοανατολικού Μεξικού», μια συλλογική εργασία των Charles Reeve, Sylvie Deneune και Marc Geoffroy [κακώς στο εξώφυλλο της ελληνικής έκδοσης παρουσιάζεται μόνο ο πρώτος συγγραφέας του] έχει μια ενοχλητική ιδιομορφία: είναι μια πολύ οξεία κριτική ανάλυση του κινήματος των αγροτών της Chiapas, της πολιτικής οργάνωσης των Ζαπατίστας και των υποστηρικτών τους. Το βιβλίο αυτό, που πρωτοκυκλοφόρησε σε μορφή μπροσούρας στη Γαλλία το 1996, είναι από τα ελάχιστα κείμενα που «τόλμησαν» να τοποθετηθούν κριτικά απέναντι στη φιλοζαπατιστική μανία που κατέλαβε τους ριζοσπαστικούς «χώρους» ανά την Ευρώπη, και δεν είναι δύσκολο να καταλάβουμε γιατί αντιμετώπιστηκε με καχυποψία, αν όχι με ανοιχτή εκθρότητα. Είχαμε κι εμείς εδώ παρόμοιες εμπειρίες μετά την έκδοση του 5ου τεύχους των «Παιδιών της Γαλαρίας» το 1995.

Θ' αρχίσουμε την παρουσίαση του βιβλίου κάπως ανορθόδοξα: με τις διαφωνίες μας. Πρέπει να διευκρινίσουμε απ' την αρχή ότι, αντίθετα με ό,τι θα περίμεναν ίσως αυτοί που γνωρίζουν τις απόψεις μας μόνο επιφανειακά, δεν ταυτιζόμαστε πλήρως με τις θέσεις των τριών συντρόφων. Για παράδειγμα, ας δούμε την κριτική στον εξουσιαστικό χαρακτήρα των κοινοτήτων των Μάγιας, Αζτέκων και Ίνκας με την οποία ξεκινούν την ανάλυσή τους οι συγγραφείς, και η οποία αναφέρεται περισσότερο στην ...προκολομβιανή εποχή παρά στο σήμερα. Δίνεται η εντύπωση ότι ελάχιστα έχουν αλλάξει από τότε στον κοινωνικό τρόπο οργάνωσης των κοινοτήτων των Μάγιας που για τους συγγραφείς παραμένουν παραδοσιακές, ιεραρχικές, οπισθοδρομικές και καταπιεστικές. Κι όμως, η (συχνά βίαιη) αλλαγή των υλικών συνθηκών ζωής, με τη συρροή στη ζούγκλα της Τσιάπας εσωτερικών και εξωτερικών ιθαγενών μεταναστών, είχε μεταβάλλει από παλιά τον αρχαίο τρόπο κοινωνικής οργάνωσής τους: «...Σ' αυτές τις συνθήκες και κυρίως χωρίς υποστήριξη από την κυβέρνηση έπρεπε οι έποικοι να οργανώσουν από την αρχή την κοινωνική τους ζωή, αποκλείοντας σε μεγάλο βαθμό μια μεταφορά της κοινοτικής οργάνωσης των βουνών εξαιτίας των εντελώς διαφορετικών συνθηκών ζωής. Γι' αυτό δεν αναπτύχθηκε κατά κανόνα καθόλου το

σύστημα cargo [ένα ιεραρχικό σύστημα, όπου τις ανώτερες θέσεις κατείχαν θρησκευτικοί και πολιτικοί ηγέτες, οι οποίοι επιφορτίζονταν με οικονομικές δαπάνες και κάθε χρόνο άλλαζαν], αλλά αντίθετα οι σημαντικές λειτουργίες ανατέθηκαν σε εκλεγμένες επιτροπές. Λόγω της εκτεταμένης απουσίας του κράτους, σημαντικό ρόλο στην οργάνωση των κοινοτήτων έπαιξε η καθολική εκκλησία, ιδιαίτερα μάλιστα το κίνημα κατήχησης που είναι εμπνευσμένο από τη "Θεολογία της Απελευθέρωσης"» (Lateinamerica: Analysen und Berichte 21, 1997, από το Wildcat-Zirkular, nr.45, Ιούνιος 1998). Βεβαίως οι κοινότητες αυτές παραμένουν πατριαρχικές με τον τελευταίο λόγο να τον έχουν οι γεροντότεροι, μιλάμε όμως για κοινωνίες σε κρίση, σε μεταβατική περίοδο, και άρα η αναφορά στο προκολομβιανό παρελθόν δε βοηθά στην κατανόησή τους.

Η σημαντικότερη όμως διαφωνία μας με το βιβλίο αφορά τον τρόπο παρουσίασης των καταλήψεων γης. Αυτές παρουσιάζονται σαν πράξη ταξικής εκδίκησης και μόνο γιατί υποτίθεται ότι οι αγρότες καταλήψεις δεν ενδιαφέρονται παρά ελάχιστα για τη γη! Οι νεαροί δε κάτοικοι της Chiapas, όντας «προλετάριοι» (δηλ. ακτήμονες άνεργοι ή μισθωτοί) αδιαφορούν εντελώς για το ζήτημα της γης. Στις καταλήψεις γης, στην καλύτερη περίπτωση, ισχυρίζονται οι συγγραφείς, οι χωρικοί παράγουν μόνο για ν' αυτοσυντηρηθούν: μια κοινοτοπή διαπίστωση που όμως δε δείχνουν να καταλαβαίνουν τη σημασία της. Η απαλλοτρίωση των μέσων παραγωγής από τους ημιπρολετάριους αγρότες, από τη στιγμή που είναι μια προσπάθεια επανάκτησης του κοινοτικού ελέγχου των μέσων αυτοσυντήρησης, είναι αντίσταση στην προλεταριοποίησή τους. Για να το διατυπώσουμε ακόμα καλύτερα, ακριβώς το ότι κατέλαβαν τη γη και δεν έκαναν κάτι άλλο, δείχνει όχι απλά ταξική εκδίκηση αλλά την προσπάθεια αντίστασής τους στην **ιδιαιτέρη μορφή προλεταριοποίησής τους**. Οι μορφές προλεταριοποίησής είναι τόσο διαφοροποιημένες σε παγκόσμιο επίπεδο που είναι αδύνατο (και εντελώς περιοριστικό) να εμμένει κανείς σε μια «ορθόδοξη» ανάλυση της διαδικασίας παραγωγής και κυκλοφορίας του κεφαλαίου όπως αυτή αναπτύχθηκε και συνεχίζει ν' αναπτύσσεται στις δυτικές μητροπόλεις. Έχουμε μάλλον να κάνουμε με μια ποικιλία μορφών καπιταλιστικής εκμετάλλευσης και αντίστοιχα μορφών αντίστασης και όχι με μια ταυτόσημη πορεία παντού στον κόσμο. Το πως οι διαφορετικοί, πολύμορφοι αγώνες ενάντια στο κεφάλαιο παγκοσμίως μπορούν να «κυκλοφορήσουν» είναι φυσικά ΤΟ ζήτημα, αλλά το να λέγεται απ' το Παρίσι ή αλλού ότι ο συγκεκριμένος αγώνας για τη γη δεν είναι αυτό που ενδιαφέρει τα υποκείμενά του επειδή οι σύντροφοι έχουν προαποφασίσει ότι δε χωράει στα πλαίσια της δικής τους γραμμικής, ενιαίας αντίληψης για την προλεταριοποίηση και την άρνησή της, μας φαίνεται σαν αδιαφορία για το **πραγματικό κοινωνικό κίνημα**.

Προβληματικός κάπως είναι και ο τρόπος παρουσίασης του EZLN. Οι Reeve/Deneune, που είναι πάντως προς τιμήν τους το ότι δεν ταυτίζουν το κίνημα των καταλήψεων γης με τον EZLN, επαναλαμβάνουν τις απόψεις του Americo Nunes για τον ινδιάνικο στρατό του Ζαπάτα και χαρακτηρίζουν τον EZLN σαν το τελευταίο κίνημα

παλαιού τύπου, που διακατέχεται, μεταξύ άλλων, από τη λατρεία του παρελθόντος και της κοινοτιστικής δημοκρατίας. Αντλώντας πληροφορίες από το ενδιαφέρον βιβλίο του John Ross, οι συγγραφείς κολλάνε στο μαοϊκό παρελθόν (και παρόν) της ηγεσίας των Ζαπατίστας και τους παρουσιάζουν σαν σκουριασμένους εξουσιαστές, πράγμα που συσκοτίζει τη φύση αυτής της οργάνωσης. Για μας αντίθετα το βάρος πέφτει περισσότερο στο μεταμοντέρνο, δημοκρατικό, πλουραλιστικό παρόν τους: είναι το εκσυγχρονιστικό και σοσιαλδημοκρατικό τους πρόγραμμα που αποτελεί τροχοπέδη για το ταξικό κίνημα των ejidatarios κι όχι ο (μεταλλαγμένος ούτως ή άλλως) μαοϊσμός τους και ο -καθαρά για διαφημιστικούς λόγους- ιθαγενισμός τους.

Ας περάσουμε τώρα στα θετικά του βιβλίου, που είναι Απολύ περισσότερα. Πρώτα απ' όλα, είναι μια από τις ελάχιστες -έγκαιρες- προσπάθειες απομυθοποίησης των Ζαπατίστας, που μετατράπηκαν σχεδόν σε θρησκεία για τους απανταχού αναζητητές ειδώλων. Οι συγγραφείς δεν περιορίζονται μόνο στο να καταγγέλλουν τη λατρεία μιας στρατιωτικής οργάνωσης από ορκισμένους αντιμιλιταριστές, αλλά προχωρούν και σε κριτική της ίδιας της της δομής: στο διαχωρισμό ανάμεσα στο «εμείς» (τον εθνικοαπελευθερωτικό στρατό) και το «αυτοί» (τις μάζες), αυτό που ο ίδιος ο EZLN έχει ξεκάθαρα δείξει με το γνωστό «Όλα για όλους, τίποτα για μας». Κριτικάρουν τις δημοκρατικές κοινοτοπίες του EZLN και το λαϊκισμό του που ξεχειλίζει απ' όλες του τις διακηρύξεις, τις συνεχείς αναφορές στο «λαό» που είναι διαποτισμένες από το πνεύμα θυσίας του τύπου «υπηρετούμε το λαό». Το ότι μάλιστα ο Μάρκος, σα νέος Zorró και κλασικός λατινοαμερικάνος caudillo, έχει αναλάβει ρόλο «διερμηνέα» και «εκπροσώπου» των ινδιάνων, και πως αυτό δε φαίνεται να ενοχλεί αντιεξουσιαστές και ελευθεριακούς, είναι ένα άλλο σημείο που οι συγγραφείς δεν αφήνουν ασχολίαστο. Επίσης, ο ρόλος της καθολικής εκκλησίας και η συνεργασία της με τον EZLN στην οργάνωση των αγροτών καθώς και η αναφορά στο πως η στρατιωτικοποίηση των γυναικών (με τη συμμετοχή τους στον EZLN) τείνει να υποκαταστήσει την υποταγή τους στην πατριαρχική κοινότητα είναι άλλα ενδιαφέροντα σημεία του βιβλίου. Αλλά εκεί που η κριτική τους μας βρίσκει πλήρως σύμφωνους και αποτελεί για μας τον πυρήνα μιας σωστής κριτικής στον EZLN είναι η επίθεση ενάντια στον εθνικοπατριωτισμό τους. Ο EZLN παρουσιάζεται σωστά σα «*θεματοφύλακας των αξιών του μεξικάνικου εθνικισμού*» (γι' αυτό και η απεύθυνση στους «αληθινούς πατριώτες») *νοσταλγός του «έθνους» και της «πατρίδας» που «καταστρέφεται» απ' το μπαμπούλα του νεοφιλελευθερισμού*. Πολύ σωστά δε αναφέρουν ότι για τους Ζαπατίστας «ο διεθνισμός δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένα σύνολο εθνικών εξεγέρσεων και οικονομικού προστατευτισμού εναντίον του καπιταλιστικού συστήματος». Βέβαια αυτό δε σημαίνει ότι έρχονται σε αντιπαράθεση με την ιδεολογία περί «παγκόσμιου κενσινανισμού», αφού ο εθνικισμός είναι μια ευέλικτη μοντερνιστική-δημοκρατική ιδεολογία. Εν κατακλείδι, στα πιο δυνατά του σημεία, το βιβλίο προσπαθεί και καταφέρνει να διαλύσει τη σύγχυση των ημερών που απ' ό, τι φαίνεται έχει κατακλύσει πολλά «αντιεξουσιαστικά» μυαλά, που πχ καταγγέλλουν απερίφραστα τους έλληνες εθνικοπατριώτες μαοϊκούς για να προσκυνήσουν τους κουκουλοφόρους πατριώτες στην

«εξωτική» Chiapas! Είναι αυτή η σύγχυση χωρίς τμήμα; Σίγουρα, όχι. Όπως λένε και οι Reeve/Deneune «**όποιος είναι διατεθειμένος να δεχτεί για άλλους εκείνο που θεωρεί απαράδεκτο για τον ίδιο, θα καταλήξει να δεχτεί το απαράδεκτο**».

Στη συνέχεια δημοσιεύουμε αποσπάσματα της αυτοκριτικής -τι σπάνιο φρούτο στις μέρες μας και ειδικά στον τόπο «μας»!- ενός ολλανδού αντιεξουσιαστή, πρώην μέλους μιας Επιτροπής Αλληλεγγύης στον EZLN.

Περισσότερο διδακτική και από τις πληροφορίες που παραθέτει είναι η πορεία πνευματικής κατάπτωσης που ακολούθησε, καθώς κάθε τόσο βρισκόταν στη δυσάρεστη θέση ν' αποδέχεται και να διαφημίζει ό, τι του φαινόταν πολιτικά από απαράδεκτο έως και βλακώδες.

Κλείνουμε αυτήν την παρουσίαση με μια υπενθύμιση που καπηλείται τόσο στο βιβλίο όσο και στο κείμενο των ελάχιστων αυτών συντρόφων που πάνε κόντρα στο ρεύμα: το τι συνέβαινε και συμβαίνει στο Μεξικό όσον αφορά την ταξική πάλη παραμένει πάντα ένα ενδιαφέρον ζήτημα αλλά αυτή τη γνώση δε θα μπορούσαν ποτέ να μας τη δώσουν η ιδεολογία και το σπαδιλίκι.

Γκαράνς

ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ, Μάης 1999

Πριν από περίπου ένα χρόνο διαλύθηκε η «επιτροπή αλληλεγγύης στο Μεξικό» του Άμστερνταμ. Η αυξανόμενη κριτική μας στη στάση της ηγεσίας του EZLN (Ζαπατιστικός Στρατός για την Εθνική Απελευθέρωση) και ιδιαίτερα η σχεδόν πλήρης έλλειψη κριτικής και η βαθμιαία γραφειοκρατικοποίηση του διεθνούς κινήματος αλληλεγγύης στους Ζαπατίστας οδήγησαν σ' αυτήν την απόφαση. Μερικοί από μας δεν είχαν καμιά διάθεση να συνεχίζουν να έχουν παρωπίδες, όπως πολύ συχνά συνέβαινε στο παρελθόν. Περιμέναμε από όλους όσοι συμμετείχαν διεθνώς μια πιο κριτική στάση. Αλλά προφανώς δε διδάχτηκαν τίποτα από τα λάθη τα οποία στο παρελθόν (και σήμερα) έκαναν (και κάνουν) πολύ συχνά τα κινήματα αλληλεγγύης. Αυτός ο απολογισμός είναι μια έκκληση να πετάξουμε τις παρωπίδες και να σκεφτούμε πάνω σ' αυτό που κάνουμε.

Τα παρακάτω τα έγραψε ένα μέλος της (υπό διάλυση) επιτροπής αλληλεγγύης στο Μεξικό. Είναι μια ημιτελής προσπάθεια ν' αποτιμήσουμε τις δραστηριότητες και τις θέσεις μας κατά τη διάρκεια των τεσσεράμισι χρόνων που ήμασταν ενεργοί. Το κείμενο δεν απηχεί αναγκαστικά τις απόψεις όλων εκείνων που στο παρελθόν δραστηριοποιούνταν στην επιτροπή μας, αλλά είναι μια έκθεση των δικών μου σχέσεων που κάπου μοιάζουν με εκείνες των άλλων μελών και κάπου διαφέρουν.

ΠΩΣ ΞΕΚΙΝΗΣΑΝ ΟΛΑ

Από το 1994 μέχρι το 1998 πληροφορούσαμε με διάφορα μέσα όσους ενδιαφέρονταν στις Κάτω Χώρες για την κατά-

